

בַּמִּדֶּע וּבַסְּפָרוֹת

ה"ר נִסְחָן טוֹרֹב

(לעלותו לארץ ישראל)

מאת ל. חריף

הד"ר טורוב נתמנה עכשיו לפרופסור באוניברסיטה העברית שעל הר הצופים ובקרוב הוא עומד לעזוב את אמריקה — אחרי שהותו כאן כעשרים שנה — ולעלות לארץ. כל מקום שגלה טורוב שכינר החינוך העברי גלתה עמו ומן הראוי הוא על כן, לסכם את מפעליו בשדה החינוך והספרות העברים בארץ זו.

למרות זאת שהחינוך תפס תמיד מקום הכי חשוב בחיי עמנו, למרות זאת שחובת הלימוד נהוגה אצלנו מאות ומאות שנים והבורות היתה חזון תדיר מאד בחיינו, למרות כל אלה לא משכה תורת החינוך את לבות חכמינו ביותר ומעטים הם מאד בינינו (וגם בעבר היו מעטים) אלה שהקדישו את חייהם לחינוך ושהצליחו במקצוע זה. אחד המעטים האלה בדורנו זה — והמעולה שבהם — הוא הד"ר טורוב.

מקובל הוא שרק אלה המחנכים המאמינים שבטוב העולם גדון כלומר בעלי השקפה אופטימיסטית, הם הם המסוגלים ביותר להצליח בעבודתם. איני יודע אם נכונה היא דעה זו בכלל אך אם גם נכונה היא אז טורוב הוא יוצא מן הכלל. טורוב רחוק הוא מאד מהיות אופטימיסטן. הפילוסופיה הקודרת של שופנהאואר השפיעה עליו בהרבה והטביעה את חותמה על השקפת עולמו⁽¹⁾. שמחת החיים התמימה והארת פנים ליקום — אינן מתכונותיו של טורוב ובכל זאת הצליח בעבודתו החינוכית מאד.

(1) „פרקי חיי ספר טורוב.

טורוב היה אצלנו מ„הראשונים“ שנסו לקבוע יסודות חינוך בריאים. שאלת החינוך הלאומי היתה אצלו לשאלת כל השאלות כי בה תלויה תחיתנו הלאומית. מטבעו הוא אדם צנוע ואינו מ„יודעי תרועה“. כמחנך אמתי יודע הוא ומבין שלא ברעש כובשים את הלבבות אלא בחינוך אטי ובטוב טעם ושכל מהפכה זקוקה היא להכשרה פנימית נפשית, ולהכשרה זו — הכשרת הלבבות — שאף כל ימיו. אדנות משאיפותיו העיקריות היתה לבסס את החינוך הלאומי על יסודות המדע החדש. הוא הוא שיצר, בעזרת חבריו המורים, את תכנית הלימודים לבית הספר העממי לבנות ביפו ותכנית זו שמשה אחרי כן למופת לכל בתי הספר בארץ ישראל והשפיעה גם בהרבה על ברזי הספר שבגולה. שאלת התכנית היא בעצם הדבר שאלת כל החינוך כולו.

וכשמסבות החיים הביאו את הד"ר טורוב לארצות הברית נטה מיד את שכמו לשאת בעול החינוך העברי בארץ זו. למרות שאיפותיו האידיאליות נחן טורוב בחוש של מעשיות ומעשיות זאת היא המלמדת אותו תמיד להכיר את תנאי החיים שבהם הוא חי ולהבדיל בין האפשר והנמנע. הוא למד לדעת את תנאי החינוך באמריקה, עמד על לקוייו השונים, על אלה מהם שהם „מחוייבי המציאות“ — המציאות האמריקאית — ועל אלה שאין בהם משום „חיוב“ כלל אלא שכך נקבע הדבר מראשיתו ושאף לתקן ולשפר את החינוך העברי בארץ זו עד כמה שזה רק בגדר האפשר.

אחד מן הצרכים הגדולים שהיה מורגש כאן ביותר לטובי המורים העברים היה הצורך בבמה דמוקטית ספרותית. שאלת החינוך העברי באמריקה מסובכת היא מאד ודורשת בירור וליבון מיוחד. המורה העברי באמריקה נתקל בעבודתו היומיומית בפרובלימות שונות הדורשות עיון, דיון, ברור ופתרון והצורך בעתון חינוכי שיאיר אור על „שבילי החינוך“ היה גדול מאד. אָמנם נעשו נסיונות לפני זה ליצור במה כזו אבל מסכות שונות לא הצליחו עד שבא הד"ר טורוב והצליח. הוא יסד את הירחון הפדגוגי „שבילי החינוך“ וערך אותו במשך שננים. תעודת הירחון הזה היתה ללוות את המורה העברי באמריקה על דרך עבודתו הקשה ולהקל לו עבודה זו עד כמה שאפשר. משנתו של הירחון היתה קב ונקי. בעיות החינוך וההוראה העבריות התבררו והתלבנו בירחון זה ברצינות והמורים העברים היו מטים תמיד את אָזנם כאפרכסת לכל מלה שנשמעה מעל עמודי הירחון הזה.

בעית התכנית — תכנית לימודים לבית הספר — היא אחת הבעיות הקשות בחינוך בכלל ובחינוך העברי ביחוד כי בתכנית הלימודים של בית הספר מתבטאים לא רק המצב התרבותי של הדור אלא גם שאיפותיו היסודיות והאידיאליות. ביחוד קשה היא קביעת תכנית לימודים לבית הספר העברי באמריקה היות ומסורת חיונית הנובעת מתוך רִנָּאי חיים קבועים ומשומרים אין עדיין בארץ זו. טובי המורים והמחנכים העברים באמריקה התחבטו הרבה בשאלה קשה וחשובה זו. הד"ר ניסן טורוב נכנס בעוכי הקורה של

בעיה זו והשתדל להעיר עליה אור". טורוב דורש מעורכו רכניות המקבלים עליהם תפקיד אחראי זה שלא יסתפקו בסברות ובמסורת בלבד אלא שיבררו תדלילה את העיקרים והיסודות שעליהם נשענות הצעותיהם. לדעתו צריכה תכנית הלימודים של בית הספר העברי באמריקה להיות מכוונה קודם כל ויותר מכל לשמירת קיום האומה. מה שנעשה אצל אומות אחרות, "מאל"ר" צריך להעשות אצלנו בכוונת מכוון. השאלה היא איפה: "מה הם הלימודים אשר הכת בידם לעורר בלב ילדינו את חפץ הקיום הלאומי ולטפח בלבם את כשרון הקרבן לטובת ההגנה על קיום זה?" מובן שמטרה גדולה זו לא תושג על ידי קריאה מיכאנית, לימוד ברכה ועל פה או על ידי שיטת ה"סונדייסקולס", שטה רמיה זו שמחפים בה על הבגידה הלאומית. הרבה מדעותיו שהביע טורוב בענין תכנית הלימודים נתקבלו על דעת טובי המחנכים והמורים כאן והן משמשות יסוד ובסיס לתכנית הלימודים של בית הספר העברי באמריקה.

עד המלחמה העולמית היתה אירופה מספיקה מורים עברים לאמריקה. בשנות המלחמה פסקה ההגירה והיה מורגש כאן מדחסור בכחות הוראה וגדל הצורך ביסוד בתי מדרש למורים. בית מדרש כזה נוסד גם (בשנת רתרפ"ב) בבוסטון והד"ר טורוב הוזמן לעמוד בראשו. חמש שנים הקדיש למוסד זה ועשהו לאחד המוסדות החינוכיים החשובים שבארץ. טורוב לא צמצם פעולותיו בהנהלת המוסד ובהוראה בלבד. הוא קבל על עצמו ברצון כמה חובות נוספות ששמשו צנורות שופעים ברכה לחינוך העברי ולתרבות העברית. הוא ארגן בבוסטון מועצת מנהלים שמטרתה היא עבודה משותפת לשם שיפור החינוך ותקנתו. מועצה זו קיימת עד עכשיו והיא שמשה ומשמשת מקור הצלחה לחינוך העברי המקומי עד היום הזה. בכלל השפיע בהרבה על הרמת מצב החינוך העברי בבוסטון וסביבותיה. עבודתו של טורוב היא רבת מקצועות ורבת גוונים ואינה מצטמצמת בחינוך והוראה בלבד.

אישיותו של טורוב ניזונה מספירות רבות. במשך השנים שבלה באמריקה הרבה לכתוב והעשיר את ספרותנו עושר רב. הוא פרסם מאמרים עיוניים רבים על הזרמים השונים שבתורת מחקר הנפש והקוראים העברים שיש להם זיקה לשאלות אלו למדו מהם הרבה. ולא רק מאמרים כתב אל"א גם ספרים שלמים בעלי ערך. והם: א) "הפסיכולוגיה בימינו" בשני חלקים. החלק הראשון, "הפסיכולוגיה של היחיד" יצא זה לא כבר לאור על ידי מוסד ביאליק והחלק השני, "הפסיכולוגיה של הציבור" יופיע בקרוב. ב) "הערכות" — מכיל שורה שלמה של מסות ספרותיות. ג) "נתיבות" — מכיל שורת מאמרים בתורת החינוך. הוא גם תרגם במשך היותו כאן את הספרים האלה: "הדמיון היוצר" של ח. ריבו, "ברכת האדמה" של ק. האמסון. השפעתו של טורוב על כל אלה הבאים אתו כמגע ומשא רבה היא לאין ערך. סוד השפעה זו הוא

בטוהר לבו, כנותו ואצילותו הנפשית. הוא מדקדק תמיד עם אדורים, אבל יותר מכל הוא מדקדק עם עצמו. שקדנותו ודייקנותו היו תמיד למופת לאחרים. עדינותו כושרו את הלבבות ועוררת תמיד יחס של הערצה אליו. „מסביב לטורוב נודככה קצת האטמוספירה ונתרכזו ניצוצות מאירים ונעימים“.

„בהשפעתו של טורוב נוצרה אוירה נוחה לפעולה משותפת לשם שיפור החינוך ולשם הרמת קרן התרבות העברי בבוסטון“.

„בין חכמה וקדושה — כותב הד״ר טורוב במאמרו „לדמותו הרוחנית של הד״ר טשרנא — אין ברית עולם מים והדסהרמוניה המצויה ביניהן היא אחת התופעות המכאיבות ביותר את לבנו משום הפגיעה שהיא פוגעת במשאת נפשנו. ד״ר טשרנא היה מבחינה זו אחד המועטים היוצאים מן הכלל ועל כן יגדל חין ערכו בעינינו שבעתים“.

אחד המועטים היוצאים מן הכלל הוא גם הד״ר ניסן טורוב !
 לפני שלשים ושלש שנים הוזמן טורוב על ידי אוסישקין לעמוד בראש בית הספר העממי לבנות ביפו ועכשיו נקרא להורות במכללה העברית, המוסד הכי גבוה לתורה ולחכמה בארצנו.
 „מן המסד ועד הטפות“.

(3) „ד״ר ניסן טורוב“ מאת ק. טילמן. „ספר היובל של הסתדרות המורים בארץ ישראל“, תרפ״ח.

(4) „ד״ר טורוב בבוסטון“ מאת י. ח. פולאק. ספר טורוב.

... מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה
 רועש. שבזמן שהצדיק בעיר — הוא הודה,
 הוא זיוה, הוא הדרה. יצא משם — פנה הודה,
 פנה זיוה, פנה הדרה.
 (רש״י על הפסוק „ויצא יעקב“,
 בראשית, כ״ז, י״).